और्द्धदमिक त्रि० अर्द्धदमे भवः "अर्द्धात् दमाच्च देशाच्च लोकोत्तरपदात्तथा" युक्तेः ठक् । अर्द्धदमभवे त्रि० स्त्रियां ङीप्

और्द्धस्रोतसिक त्रि० अर्द्धस्रोतसि अर्द्धरेतसि प्रसक्तः ठक् । शैवे शिवभक्ते त्रिका० ।

और्व पु० उर्वस्यापत्यम् अण् । १उर्वर्षेरपत्ये गोत्रापत्ये च विदा० अञ् । २उर्वगोत्रापत्ये उभयतः स्त्रियां ङीप् । उर्व्यां भवः अण् । ३पांशुलवणे न० राजनि० । ४उर्वीभवमात्रे त्रि० । उरुतोजातः अरु+अण् संज्ञापूर्व्वकविधेरनित्यत्वान्न गुणः । भृगुवंशे ५ऋषिभेदे । तस्य भवः अण् । ६बाड़वानले । तदुत्पत्तिकथा अरुजशब्दे १२८५ पृ०उक्ता ततो बाड़वनलोत्पत्तिकथा तु भा०आ०१८०।८। अ०उक्ता यथा "ब्राह्मण्युवाच । "नाहं शङ्कामि वस्तात हृष्टीनाशि ध्यान्विता । अयन्तु भार्गवो नूनमूरुजः कुपितोऽद्य वः । तेन चक्षूंषि वस्तात ! व्यक्तं लोपाम्महात्मना । अस्ता निहतान् बभ्रूनादत्तानि न संशयः । गर्भानपि यदा नूनं भृगूणां हत पुत्रकाः ! । तदायमूरुणा गर्भो मया वर्षशतं धृतः । षडङ्गचाखिलो वेद इमं गर्भस्थमेव हि । विवेश भृगुवंशस्य भूयः प्रियचिकीर्षया । सोऽयं पितृवधाद्रुक्तं क्रोधाद्धो हन्तुमिच्छति । तेजसा तस्य दिव्येन चक्षूंषि सुषितानि वः । तमिमं तात याचध्वमौर्वं मम सुतोत्तमम् । अयं वः प्रणिपातेन तुष्टोदृष्टीः प्रमोक्ष्यति । वशिष्ठ उवाच । एवमुक्तास्ततः सर्व्वे राजानस्ते तमूरुजम् । ऊचुः प्रसीदेति तदा प्रसादञ्च चकार सः । अनेनैव च विख्यातो नाम्ना लोकेषु सत्तमः । स और्व इति विप्रर्षिरूरुं भित्त्वा व्यजायत । चक्षूंषि प्रतिलब्ध्वा च प्रतिजग्मुस्ततो नृपाः" ।

"इच्छन्नपचितिं कर्त्तुं भृगूणां भृगुनन्दनः । सर्व्वलोकविनाशाय तपसा महतैधितः । तापयामास तान्लोकान् सदेवासुरमानुषान् । तपसोष्णेन महता नन्दयिष्यन् पितामहान् । ततस्तं पितरस्तात ! विज्ञाय कुलनन्दनम् । पितृलोकादुपागम्य सर्व्व ऊचुरिदं वचः । पितर ऊचुः । और्व ! दृष्टःप्रभावस्ते तपसोऽस्य पुत्रक ! । प्रसादं कुरु लोकानां नियच्छ क्रोधमात्मनः । नानीशैर्हि तदा तात भृगुभिर्भावितात्मभिः । वधो ह्युपेक्षितः सर्व्वैः क्षत्रियाणां विहिंसताम् । आयुधा विप्रकृष्टेन यदा नः खेद आविशत् । तदास्माभिर्व्वधस्तात ! क्षत्रियैरीक्षितः स्वयम् । निखातं यच्च वै वित्तं भृगुभिर्भृगुवेश्मनि । दैवाग्रैव तदा न्यस्तं क्षत्रियान् कोपयिष्णुभिः । किं हि वित्तेन नः कार्य्यं स्वर्गेष्वेनां द्विजोत्तम । यदस्माकं धनाध्यक्षः प्रभूतं धनमाहरत् । यदा तु मृत्युरादाय न नः शक्नोति सर्व्वशः । तदास्माभिरयं दृष्ट उपायस्तात ! सम्मतः । आत्महा च पुमांस्तात ! न लोकाञ्जयते शुभान् । ततोऽस्माभिः समेत्यैवं नात्मनात्मा निपातितः । न चैतस्मः प्रियं तात ! यदिदं कर्त्तुमिच्छसि । नियच्छेदं मनः पापात् सर्व्वलोकपराभवात् । मा वधीः क्षत्रियांस्तात ! न लोकान् सप्त पुत्रक ! । दुष्कृतं तपसस्तेजः क्रोधसत्पतितं जहि" ।

"और्व उवाच । उक्तायानस्मि यां क्रोधात् प्रतिज्ञां पितरस्तदा । सर्व्वलोकविनाशाय न सा मे वितथा भवेत् । द्वयारोषप्रतिज्ञो वै नाहं भवितुमुत्सहे । अनिस्तीर्णो हि मां रोषो दहेदग्निरिवारणिम् । यो हि कारणतः क्रोधं संजातं जन्तुमर्हति । नालं स मनुजः सम्यक् त्रिवर्गं परिरक्षितुम् । अशिष्टानां निहन्ता हि शिष्टानां परिरक्षिता । स्थाने रोषः प्रयुक्तः स्याद्भूपैः सर्व्वजिगीषुभिः । अस्मीषमहमूरुस्थो गर्भोऽयमागतस्तदा । आरावं मातृवर्गस्य भृगूणां क्षत्रियैर्वधे । संहारो हि यदा लोके भृगूणां क्षत्रियाधमैः । आगर्भोच्छेदनात् क्रान्तस्तदा मां मन्युराविशत् । संपूर्णकोपाः किल मे मातरः पितरस्तथा । भयात् सर्व्वेषु लोकेषु नाधिजग्मुः परायणम् । तान् भृगूणां यदा दारान् कश्चिन्नाभ्युपपद्यते । माता तदा दधारेयमूरुणैकेन मां शुभा । प्रतिषेद्धा हि पापस्य यदा लोकेषु विद्यते । तदा सर्व्वेषु लोकेषु पापस्योपपद्यते । यदा तु प्रतिषेद्धारं पापो न लभते क्वचित् । तिष्ठन्ति बहवो लोकास्तदा पापेषु कर्म्मसु । जानन्नपि च यः पापं शक्तिमान्न नियच्छति । ईशः सन् सोऽपि तेनैव कर्म्मणा सम्प्रयुज्यते । राजभिश्चेश्वरैर्यैव यदि वै पितरो मम । शक्तैर्न शकितास्तात मिदं मत्वेह जीवितम् । अत एवामहं क्रुद्धो लोकानामीश्वरो ह्यहम् । भवतां च वचो नाहमहं समतिवर्त्तितुम् । ममापि चेद्भवेदेवमीश्वरस्य सतो महत । उपेक्षमाणस्य पुनर्लोकानां किल्बिषाद्भयम् । मन्वयं मनुजो मेऽग्निर्लोकानादातुमिच्छति । दहेदेव च मामेव निगृहीतः स्वतेजसा भवतां च विजानामि सर्व्वलोकहितेप्सुताम् । तस्माद्विदध्वं यच्छ्रेयो लोकानां मम चेश्वराः ! । पितर ऊचुः । य एष मन्युजस्तेऽग्निर्लोकानादातुमिच्छति । अम्भ्यं तं क्षिप्त भद्रन्ते लोका ह्यम्भ्यु प्रतिष्ठिताः । आपोमयाः सर्व्वरसाः सर्व्वमापो-